

*Марта Крамар,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студентка 4 курсу,
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
к. філол. наук, доцент Т. Скуратко*

ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ МАЛОЇ ПРОЗИ МИКОЛИ ЧЕРНЯВСЬКОГО

Микола Чернявський за 50 років свого творчого шляху зробив чималий внесок в українську культуру та національне відродження як поет, прозаїк, педагог, громадський діяч, просвітник, публіцист, організатор літературного процесу. Його громадська діяльність, тематика й проблематика творчості стосувалася передовсім Донбасу й Таврії, і були спрямовані на розвиток українського руху на цих теренах та утвердження національної свідомості українців.

Майбутній письменник народився в слободі Торська Олексіївка Бахмутського повіту Катеринославської губернії в родині диякона, який через два роки після народження сина був висвячений на священника. Ці факти біографії визначили шлях його навчання та формування як особистості, проте не перекреслили його бажання світської університетської освіти й потягу до письменницької діяльності. Згодом теми священничого життя і бурсацького досвіду знайдуть своє відображення в ранніх оповіданнях «Перша гроза», «Незнана далечінь». І хоча університетські студії так і залишилися лише мрією, Чернявський обирає не духовний сан, а вчителювання на півдні України у Херсоні.

Значну роль у становленні М. Чернявського як письменника відіграло знайомство з Б. Грінченком і М. Коцюбинським. У них були суголосні погляди

на суть і суспільне значення художньої творчості. Так, в альманасі «З потоку життя» автори, серед яких був і М. Чернявський, опублікували звернення, яке стало своєрідним маніфестом – естетичною платформою. Зокрема у ньому йшлося про те, що «інтелігентний читач має право сподіватися й од рідної літератури широкого поля обсервації, вірного малюнка різних сторін життя усіх, а не однієї якої верстви суспільності, бажав би зустрітися в творах письменства нашого з обробкою тем філософічних, соціальних, психологічних, історичних і інших» [1, с. 317].

М. Чернявський став одним з перших відомих письменників, який на тривалий час свідомо пов'язав своє життя з Таврійським краєм. Він є засновником традиції сприйняття Таврії як місця для творчості та джерела художньої діяльності. Митець також заклав основи відновлення української самосвідомості та ідентичності, розгорнувши бурхливу громадську діяльність, за що був тричі арештований і врешті розстріляний каральною радянською владою у 1938 році.

Саме в херсонський період М. Чернявський активно працював у галузі прози. Загалом його прозова спадщина налічує 6 повістей, близько 80-ти оповідань та новел різноманітної тематики та жанрової форми. Однак його творчість до сьогодні по-справжньому не поцінована й не здобула заслуженого визнання. Так, у багатьох посібниках та підручниках з історії української літератури вона згадується найчастіше принагідно в контексті творчого доробку М. Коцюбинського і Б. Грінченка, О. Олесья і М. Вороного, або ж в контексті загальної характеристики стильових течій українського модернізму кінця XIX – початку XX століття, де зазвичай вказується на стильовий еkleктизм його творів. Сучасники письменника (наприклад, І. Франко, С. Єфремов) у своїх

критичних працях найчастіше схвально відгукувалися на поетичні збірки, оминаючи прозу. Ця традиція залишалася актуальною до недавнього часу. Найповніше проза письменника осмислюється у працях сучасної дослідниці Г.І. Земляної, в яких йдеться про проблемно-тематичну та ідейно-художню своєрідність як великої, так і малої прози М. Чернявського, проте потреба осмислення жанрової своєрідності саме малої прози письменника досі залишається актуальною.

Варто відзначити, що саме новаторські новели та оповідання були тими жанрами, якими письменник дебютував як сформований прозаїк. В них простежується широта тематики і проблематики. Письменник не цурається як соціальних, так і психологічних, морально-етичних тем і проблем. Його цікавлять теми життя соціальних низів, людей так званого «дна», політика.

Окрему групу становлять новели про життя митця, природу мистецтва і творчості. Тут письменник часто обирає форму безфабульної медитативної поезії в прозі. Прикладом може послужити повела «Три тіні». Твором філософсько-символічного спрямування є новела «Богові невідомому». Його своєрідною сюжетною основою є процес вибудовування героєм власної філософської системи, в центрі якої лежить ідея єдності людини та космосу, історичної тяглості та значення культури. В єдності розглядаються екологія природи та екологія душі. Над питаннями цінностей, минулості людського життя і вічності космосу медитують герої багатьох інших творів письменника.

Серед жанрових різновидів малої прози виділяються новели та оповідання, а також «фрагментарні форми малої прози», які супроводжуються авторським означенням жанру. Жанровизначальні підзаголовки мають широку амплітуду. Так, зустрічаємо «оповідання», «образок», «легенда», «impromptu»,

«імпровізація», «нарис», «фрагменти», «із щоденника», «новела», «етюд», «ескіз», «соната патетична», «спогади», «зустріч з», «критичні мініатюри», «ювілейний виступ»). Можна констатувати, що жанрова система М. Чернявського відзначається значною повнотою.

М. Чернявський не стояв осторонь художніх шукань свого часу. Разом із М. Коцюбинським він дбав про збагачення української літератури новою тематикою і проблематикою, засвоєння певних модерністичних здобутків. Письменник, представник неореалізму, обстоював синтез різних художніх напрямів – традиційних і модерністичних. В основі його художніх пошуків лежала думка про те, що кожна тема і проблема потребує віднайдення доречної жанрової форми задля виразнішого донесення авторського задуму до читача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія української літератури: у 12 томах. Т.7. Книга друга / за редакцією Лариси Мороз. Київ: Наукова думка, 2021. С. 317.

***Наталія Семчишин,**
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студентка 4 курсу
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
к. філол. наук, доцент Т. Скуратко*

ЖАНР ТРАВЕЛОГУ В ТВОРЧОСТІ НАДІЇ СЕНЬОВСЬКОЇ

В українському літературознавстві жанр тревелогу аналізується як частина нефікційної прози [1, с. 1]. Для тревелогів характерним є вільний виклад текстового матеріалу (опис подорожі, передача інформації через спостереження та використання емоційно-експресивної лексики).